

“SEV” ROMANINDA, HƏTTA KEÇMİŞ ÜSLUBUMA, ƏDƏBİ DÜNYAGÖRÜŞÜMƏ İRONİYA VAR

İKİ İLLİK ZƏHMƏTİN TƏƏSSÜFÜ

Kaspi

WWW.KASPI.AZ UÇ ƏSRİN QƏZETİ WWW.KASPI.AZ UÇ ƏSRİN QƏZETİ WWW.KASPI.AZ UÇ ƏSRİN QƏZETİ

- **Yazıcının təqdim etdiyi dünya, bəzən oxucular tərəfindən real qarşılır. Siz də “Sev” adlı romanınızda “Sarı Aşıq” dastanının yeni – dekonstruksiya edilmiş versiyasını yaratmısınız. Romanda bu alternativ dastana mürciət hansı ehtiyacdan yarandı?**
- Romanın “Sarı Aşıq” dastanı hissəsini xüsusi sevgi ilə yazmışam.

Mənə hələ də qaranlıqdır ki, sevgi romanı yazarkən

Sarı Aşıq gəlib bu əsərə necə daxil oldu? Romanda belə bir yer var ki, bəlkə, kitab elə aşığın kitabıdır, sadəcə biz orda qonağıq. “Sarı Aşıq” ülvə bir məhəbbət dastanıdır və digər dastanların heç birinə bənzəmir. Sarı Aşığın məhəbbəti ilahi məhəbbətdir, bu baxımdan onun “Sev” romanında peyda olması təsadüfi deyil. Yeri gəlmişkən, bizim beşcildlik Azərbaycan dastanları kitabında “Aşıq və Yaxşı” dastanı yoxdur, o əsəri çox çətinliklə tapıb oxudum. Gördüm ki, bu dastan mənim beynimdəki Sarı Aşıq obrazına tam uyğun gəlir, ona görə romanın içində belə bir alternativ dastan yazmaq, yaratmaq qərarına gəldim. Bu kitabda mən öz bacarığımdan, ədəbi yatırımımdan tam istifadə etmişəm, bu əsərə bütün ədəbi gücümü qoymuşam. Bu romanda posmodernist elementlər, məqamlar, realizmə ironiya, qloballaşmaya yeni münasibət, dünyanın modern düzəninə, XXI əsrdə türk-silah olunmuş ədəbiyyata fərqli baxış bucağı var.

“TARİX, FƏALİYYƏTİNİ DAYANDIRMIŞ FAKTDIR”

- **Tarixçi olsanız da, əsərin tarixi hissələrini publisistik dillə yox, bədii dillə əks etdirmisiniz. Məncə, bu bir tarixçi üçün o qədər də asan məsələ deyil...**
- “Sev”dən əvvəl yazdığım “Körpüdə ümid” adlı romanımda Şərqlə Qərbin toqquşmasını tarixi bir fakt kimi götürərək bədii təhlil obyektinə çevirmişdim. Bu romandasa Şri-Lankanın, Yaxın

Şərqi, Hindistanın tarixindən və sair məsələlərdən yazmışam. Amma mənim məqsədim hansısa ölkənin, ya da qitənin tarixini yazmaq deyildi. Çünki bu əsərdə Azərbaycanın da taleyi var. Əsərdə belə bir cümlə var – “böyük torpaqların kölgəsi düşən balaca torpaqlar”. Bu, bir tələdir. Yəni mən, əslində, böyük torpaqların kölgəsi düşən balaca torpaqların taleyini ağ fillərin, armuda oxşayan balaca bir adanın təmsalında qələmə almışam, həm də 20 ildən çox davam edən vətəndaş müharibəsi zamanı böyük torpaqların kölgəsində olan torpaqların aqibətini yazmışam. Yəni tarix mənə bədii material üzərində işləyərkən, bir fakt kimi maraqlıdır. Tarix, fəaliyyətini dayandırmış faktıdır. Mən onu ədəbiyyatdan üstün, qüvvətli verə bilməzdim.

- **Romanda üç ayrı-ayrı zaman - süjetlər vasitəsi ilə - eyni zaman kimi verilir. Sızca, tarix uzun və təkrarlanan bir indiki zamanıdır?**
- Mənim bu əsərdə müəllif kimi ideyam həm də ondan ibarətdir ki, hansısa proses bitib sona çatmayıbsa, davam edirsə, artıq orada zamanın rolu, önəmi yoxdur. Problemim əvvəli, ortası və sonu olmaldır, əgər problem bitməyibse, insanlar daim onunla yenidən qarşılaşırlar. O problem müxtəlif libaslarda, formalarda özünü göstərir, insanların çox böyük həvəslə babalarının səhvlərini təkrarlaraq yaşamağa davam edir. Tarix ona görə təkrarlanır ki, proseslər bitmir, sanki tarix bu xüsusiyyəti ilə – təkrarlanmağı ilə insanları prosesi bitirməyə çağırır. Romanın təhkiyəsi də tələb edir ki, əsərin hissələri indiki zamanda nəql olunsun. Çünki belə olanda əsərin dili yüyürək, çevik təsir bağışlayır. Mən əsərdə ləngərlə, cansız dildən qaçmışam, çalışmışam elə yazım ki, oxucu növbəti səhifəni çevirməyə tələssin, bu baxımdan, inanıram ki, roman XXI əsrin romanıdır, ən yeni əsrin insanı üçün yazılmış əsərdir. XIX əsrdə yaşasaydım, bu əsəri iki, yaxud üç cildə yazardım.

- **“SİYASƏTLƏ DƏ SEVƏRƏK MƏŞĞUL OLMALISAN”**
- **Əsər üst qatda məhəbbət romanı təsiri bağışlasa da, daha dərin qatda qlobal məsələləri ehtiva edir. İki qütbə xitab etməyinizin hansısa xüsusi səbəbləri varmı?**
- Romanın adının “Sev” olmasına baxıb, ona yalnız məhəbbət romanı kimi yanaşmağı

SÖHBƏTLƏŞDİ:
Fərid Hüseyn
feridhuseyn@kaspi.az

“

İndi “Ləyaqət düsturu”ndakı kimi hekayələr yazmaq mənim üçün cəlbəddici deyil. Yəni maarifçiliyin təsiri ilə yaranmış tənqidi realizm daha məni o qədər də maraqlandırmır. “Sev” romanı ədəbiyyatda mənim gəlib çıxdığım yoldur. Bundan sonra da, çox güman bu ədəbi yolla davam edəcəyəm.

”

oxucunun ixtiyarına buraxıram. Sevgi bu romanın piar hissesidir. “Sev”də XXI əsrin insanının həyat ritminin xəritəsini əks etdirmişəm. Texnologiyanın inkişafı bizi dəyişib, mən bu romanı yazmışam. Bu əsərdə ayrı-ayrı obrazların dilindən dünyamızın gələcəyi barədə narahatlığımı bildirmişəm, eyni zamanda dünyanın siyasi parçalanmasını dillə gətirən obrazlar vasitəsilə bütöv bir zamanın çətinliklərini qələmə almışam. Bu əsəri kimsə sevgi romanı, kimsə dastan, kimsə siyasi motivli elementlərlə zəngin əsər kimi oxuya bilər. Bu seçimlər oxucunun ixtiyarındadır. Ancaq oxucunun necə oxumasından asılı olmayaraq, mənim yazıcı kimi məqsədim oxucunu sevgiyə inandırmaqdır. Siyasətlə də sevərək məşğul olmalısan, həyatı da sevərək yaşamalısan.

- **Sizin “Ləyaqət düsturu” adlı hekayələr kitabınızda müəllif mövqeyi daha üzdə, “Körpüdə ümid” romanınızda müəllif ideyası daha bariz idi, amma sonrakı hekayələrinizin cəm olunduğu “Bekkətə salam”, “Qəhrəmanın ənsən” kitablarınızda bu xətt əvvəlki gücündə olmadı. “Sev” romanınızda isə müəllif, sanki daha görünməzdir, əsərin ideyasını anlamaq, demək olar ki, tamamilə oxucunun ixtiyarına verilib. Yaradıcı təkamül prosesində müəllif qatda barqərar olması barədə fikirlərinizi bilmək istərdim...**
- İndi “Ləyaqət düsturu”ndakı kimi hekayələr yazmaq mənim üçün cəlbəddici deyil. Yeni maarifçiliyin təsiri ilə yaranmış tənqidi realizm daha məni o qədər də maraqlandırmır. “Sev” romanı ədəbiyyatda mənim gəlib çıxdığım yoldur. Bundan sonra da, çox güman bu ədəbi yolla davam edəcəyəm. “Sev” romanında həttə keçmiş üslubuma, ədəbi dünyagörüşümə ironiya var.

“ÜZƏRİNDƏ ƏLLİ İLİN TOZU OLAN ƏDƏBİ SÖHBƏTLƏR HEÇ KƏS ÜÇÜN MARAQLI DEYİL”

- **Əsərin həcmi böyük olsa da, dili yüyürəkdir, həttə keçmiş zamanla bağlı süjet də axıcıdır. Gəlin bir qədər də romanın dilindən danışaq...**
- Bu yaxınlarda Əkrəm Əylislinin, Nəriman Əbdülrəhmanlının müsahibələrini oxudum. Düşündüm ki, altmışıncı, səksənci illərin sovet

konyunkturasi ədəbiyyatının intriqaları bizim üçün nə dərəcədə maraqlıdır? Belə düşünən adam böyük planda nə dərəcədə oxucu üçün maraqlı ola bilər? Estetik planda Azərbaycan ədəbiyyatında çevriliş olmalıdır. Azərbaycan ədəbiyyatı yeni mərhələyə addımlayıb keçməlidir. Mən bu addımların nəinki ləngliyini, heç nəzərə cərpdiyi da görmürəm. İndi üzərində əlli ilin tozu olan ədəbi söhbətlər heç kəs üçün maraqlı deyil. Romanın dilinin bu cür yüyürək olmasını isə mən özüm istəmişəm. Düşünmüşəm ki, əsərin adını “Sev” qoyub oxucunu daha dərin qatlara da çəkmək olar. Amma bu o demək deyil ki, mənim romanım əl-əl gəzəcək. Ancaq istəsəydim, əsərimi daha ləngərlə bir dildə yazsa, mürəkkəb dil kombinasiyaları ilə oxucuya çatdırı bilərdim. Amma mən əsərin daxilində, mahiyyətində sadəlikdən mürəkkəbliyə yol aldım, ona görə də, romanın dili yüyürək, çevik alındı.

- **Romanın əsas simvollarından biri olan sakura çiçəyi əsərdəki üç qəhrəmanın həyatından müxtəlif cür keçir. Sanki müəllif bununla oxucuya deyir ki, yalnız məhəbbət icazə verir, ətrafındakı gözəlliyi görə, onun qoxusunu duya və bir ömür xatırlayaraq yaşayasan. Həqiqətdən də, belədir?**

● Siz bu sualı verirsiniz, mən də düşündürəm ki, belə götürəndə, sakura hara, Sarı Aşıq hara? Şri-Lankanın Kandi şəhəri hara, Tayvan hara, Banqladəş hara, Bakı hara? Kiyevdə Maydan hərəkəti hara, Qolodomor hara? Bəs sakura nə gəzir bu əsərdə? İlk baxışda bütün bunlar oxucuya xaos kimi gəlir. Oxucu düşündür ki, bunlar hansı səbəb-nəticə əlaqəsi ilə bir yerə cəmlənib? Romanda Almaniya, Amerikadan gəlmiş qəhrəmanlar var. Əslində, bu, xaos deyil, bütün bunlar bir gül buketinin gülləridir. Sakura Yaponiyada sakuradır, burda isə gilə ağacının çiçəyidir. Bəlkə də, Sarı Aşıq o gilə ağacının dilində nə qədər dastanlar deyib, bayatılar qoşub, kim bilir. Planetimizə kənardan baxanda onun necə yığcam göründüyünü anlayırsan. Həttə düşünürsən ki, onu ovçuna ala bilərsən. “Sev” əsəri dünyaya yuxarıdan baxırdır. Sakura sevgiyə qarşı olan ehtiyacı simvolizə edir. Dünyada, ölkəsindən asılı olmayaraq sevgiyə ehtiyac duymayan insan varmı? Yoxdur.

“İNSANLARIN KÖKÜNÜ KƏSMƏK BU ƏSRİN DEVİZİ OLMAMALIDIR”

- **Müəllif romanda iki oxşar hadisəni əks etdirir və özü ilə Mariya əhvalatı da, prosesə üçüncü gücləndirici xətt kimi daxil olur. Hər üç aşıq eyni hadisəni – sıxıntıni öz mental dəyərləri ilə yaşayır. Bu detal da romandakı “insan hər yerdə insandır” ideyasının davamıdır, yoxsa...?**
- Əsərimdəki hər bir obraz bir fərqli ideyanın daşıyıcısıdır. Mariya öz yerini tapmaq istəyən, bu yolda yorulmadan çalışan psixoloqdur, adamdır, eyni zamanda o, öz yolunu axtaran Ukraynanın obrazıdır. Alber Kamyunun “Yad” romanının qəhrəmanı Merso haqqında ədəbi tənqidçilər deyirlər ki, o, sadəcə obraz deyil, ədəbi konstruksiyadır. “Sev” romanındakı obrazların da hər biri konstruksiyadır. Məsələn, Kruzlar ailəsi. Onlar Amerikanın üç nəsillə keçdiyi yolu ifadə edirlər. Ata Kruz mühafizəkar kesimin təmsilçisidir, oğul Kruz bankirdir, dünyanın mahiyyətini pulda görür, nəvə Kruz LGTB üzvüdür, ömrünün mənasını dəbdə görür və Amerikanın prezidenti olmaq istəyir. Yəni bir ailənin təmsalında, uğrunda mübarizə gedən demokratiya ağacının bütün mənzərəsi görünür. Avropanın susqunluğunu Tomas və Meryo xalının lallığında ifadə etmişəm. Romanda sevgi uğrunda vuruşan çoxsaylı qəhrəmanların vüsala çatdığı məkan kimi isə odlar yurdu göstərilir. Bizim coğrafiyamız elədir ki, burada həmişə yollar kəsişib. Mən öz yurdunda romanda dünyaya belə təqdim etmişəm.

Fotolar: Rəşad Mehdiyev/ Global Media Group

BİZ BİR-BİRİMİZİ ƏZMƏMƏLİYİK

- **Romanda digər əsrləri tarix, XXI əsri isə obraz kimi canlandırdığınızı hansı mənanı ifadə edir?**
- XXI əsr bizim evimizdir. Biz bu əsrin övladıyıq, sakiniyik. Özümüzə ötən əsrin stereotiplərini daşısaq da, nə feodal olmalıyıq, nə də avam. Biz bir-birimizi əzməməliyik, indi müharibələrin formatı, qidaların tərkibi dəyişib. İnsanların kökünü kəsmək bu əsrin devizi olmamalıdır. Yaşamağın da yolu ali dəyərdən – sevgidən keçir.

“İKİ-ÜÇ AĞSAQQAL YAZIÇIMIZ VAR Kİ...”

- **“Sev” romanının sloganının “yalnız sevnələr anlar” seçilməsi çoxmənalı göndərmə deyilmi?**
- Mənim romanıma bundan sonra opponentlik etmək istəyən olsa, onlara belə bir cavabım var: “Yalnız sevnələr anlar”. Yəni kim əsəri anlamayıbsa, deməli, heç sevməyib də (güllürük). Həqiqətdən də, bu romanda sevgi xətti o qədər güclüdür ki, sevməyən, yaxud sevməyən biri bu əsəri tam anlaya bilməz.

- **Bir neçə il düşündüyünüz, bir neçə ilə yazdığınız bu romanı bitirəndən, kitab işıq üzünə gərəkəndən sonra hansı hissələri keçirdiniz?**
- Hər kitab yazıcının növbəti təəssüfüdür. Bu roman da mənim iki illik zəhmətimin təəssüfüdür. Bu gün kitaba cəmiyyətdə, sosial şəbəkələrdə dəxsliz bir status qədər reaksiya yoxdur. İki-üç ağısaqqal yazıcımız var ki, bu yaşda az qala bir-birinin ətinə yeyirlər, iki-üç nəşriyyatımız var, ancaq kitab satmaq haqqında düşünürlər, kitaba əmtəə kimi yanaşırlar. İki-üç kitab mağazası var, onlarda da kitabları dekorativ əşya kimi satırlar. Bütün bunları düşündəndə o qənaətə gəlirəm ki, hər kitab müəllifin təəssüfüdür. Kitabların inzibati qaydada yayılmasının da əleyhinəyəm, sadəcə olaraq yazan adam oxucunun impulsunu, reaksiyasını görməlidir. Təəssüf ki, o impulsun, reaksiyaların cəmiyyətimizdə, demək olar ki, görmək mümkünsüzdür.

